

ביאור הדף מסכת סנהדרין דף כ"ב

אמר מר זוטרא ויש אומרים מר עוקבא שבתחלה ניתנה התורה לישראל בכתב עברי של בני עבר הנהר, ולשון הקודש, וחזרה וניתנה להם בימי עזרא בכתב אשורית שהוא הכתב כיום, ובלשון ארמי, ולבסוף ביררו להן לישראל כתב אשורית ולשון הקודש והניחו להדיוטות כתב עברית ולשון ארמי.

ומבאר רב חסדא שהדיוטות הכוונה לכותים. וביאר רב חסדא שכתב עברית הכוונה לכתב המכונה כתב ליבנאה.

ומביאה הגמרא ברייתא שרבי יוסי אומר שראוי היה עזרא שתינתן תורה על ידו לישראל אילמלא קדמו משה, שהרי במשה נאמר "ומשה עלה אל האלקים", ובעזרא נאמר "הוא עזרא עלה מבבל" וכפי שעליית משה הכוונה לתורה כך עליית עזרה הכוונה לתורה, ובמשה נאמר "ואותי צוה ה' בעת ההיא ללמד אתכם חקים ומשפטים", ובעזרא נאמר "כי עזרא הכין לבבו לדרוש את תורת ה' ולעשות וללמד בישראל חוק ומשפט".

ואמנם אומרת הברייתא שאף על פי שלא ניתנה תורה על ידו, נשתנה על ידו הכתב, שנאמר בעזרא "וכתב הנשתון כתוב ארמית ומתורגם ארמית", וכלומר שהכתב שנכתב על ידי המלאך בפני בלשצצר נשתנה והיה כתוב ארמית (שהוא אשורית), ונאמר בדניאל "לא כהלין כתבא למיקרא ופשרא להודעא למלאך", וכלומר שכיון שחטאו לא ידעו לקרוא את הכתב באותו היום, ורואים שנשתנה להם הכתב באותו היום לאשורית.

ואומרת הגמרא שמהפסוק "וכתב את משנה התורה הזאת" לומדים שהכתב ראוי להשתנות.

ואומרת הגמרא שהכתב השני נקרא אשורית כי עלה עמהם מאשור.

ומביאה הגמרא ברייתא שאמר רבי שבתחלה בכתב אשורית ניתנה תורה לישראל כיון שחטאו נהפך להן לרועץ, וכיון שחזרו בהן החזירו להם שנאמר בזכריה "שובו לביצרון אסירי התקוה גם היום מגיד משנה אשיב לך". ולמה נקרא שמה אשורית, שמאושרת בכתב, וכלומר שבה ניתנה התורה.

ורבי שמעון בן אלעזר אמר בשם ר' אליעזר בן פרטא שאמר משום רבי אלעזר המודעי, שהכתב לא נשתנה מעולם, שנאמר "ווי העמודים", וכפי שהעמודים לא נשתנו אף וויים לא נשתנו, ונאמר במגילת אסתר "ואל היהודים ככתבם וכלשונם" וכפי שלשונם לא נשתנתה אף כתבם לא נשתנה.

ומה שנאמר "את משנה התורה הזאת", אין הכוונה שהכתב משתנה, אלא לשתי תורות של המלך, אחת שיוצאה ונכנסת עמו ואחת שמונחת לו בבית גנזיו, ואותה שיוצאה ונכנסת עמו עושה אותה כמין קמיע ותולה בזרועו שנאמר בתהילים "שויתי ה' לנגדי תמיד".

ואומרת הגמרא שלדעת הסובר שלומדים מהפסוק "את משנה התורה הזאת" שנשתנה הכתב, ולא לשתי התורות, מהפסוק "שויתי ה' לנגדי תמיד" הוא לומד כפי שאמר רב חנה בר ביזנא בשם ר' שמעון חסידא שהמתפלל צריך שיראה עצמו כאילו שכינה כנגדו, שנאמר "שויתי ה' לנגדי תמיד".

ושואלת הגמרא שלדעת רבי שמעון שהכתב לא נשתנה, מדוע נאמר בדניאל על הכתב של בלשצצר "לא כהלין כתבא למיקרא" וכלומר שהיהודים שם לא הבינו את הכתב, אף שהוא לא השתנה, ועונה הגמרא שלא היה כתוב שם בצורה ברורה 'מנא מנא תקל ופרסין' אלא ברמז.

רב אמר שהיה כתוב בגימטריא של א"ת ב"ש שבא האות א' מתחלפת בת' והאות ב' בשין וכן הלאה, והיה כתוב יטת יטת אידך פוגחמט. ולכן היה צריך דניאל לפרש שהכוונה מנא מנא תקל ופרסין. דהיינו מנא – "מנא אלקא מלכותך", וכלומר שמנה הקב"ה את ימי מלכותך והם הושלמו. תקיל – "תקילתא במאזניה", וכלומר ששקל הקב"ה את מעשיך במאזנים ונמצאו חסרים, "ופרסין" – "פריסת מלכותך ויהיבת למדי ופרס", דהיינו שפרס ה' מלכותך ונתנה למדי ופרס.

ושמואל אמר שהיה כתוב שם ממתוס ננקפי אאלרן, וכלומר שכל מילה נחלקה לשלושת המילים, אות בכל מילה.

ור' יוחנן אמר שהיה כתוב שם אנם אנם לקת ניסרפן, וכלומר שהמילים היו כתובות מהסוף להתחלה. ורב אשי אמר שהיה כתוב שם נמא נמא קתל פורסין, וכלומר שהאות השנייה של כל מילה הייתה כתובה הראשונה.

משנה. אין רוכבין על סוסו של המלך, ואין יושבין על כסאו, ואין משתמשין בשרביטו, ואין רואין אותו כשהוא מסתפר, ולא כשהוא ערום, ולא כשהוא בבית המרחץ, שנאמר "שום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך".

גמרא. אמר רב יעקב בשם ר' יוחנן שאבישג השונמית הייתה מותרת לשלמה ואסורה לאדניה, שהייתה מותרת לשלמה כיון שהיה מלך, ומלך מותר להשתמש בשרביטו של מלך, וכלומר לישא את אבישג שהשתמש בה דוד, אבל הייתה אסורה לאדניה כי הוא לא היה מלך אלא הדיוט.

ומבארת הגמרא מה היה המעשה עם אבישג שנאמר במלכים "והמלך דוד זקן בא בימים וגו' ויאמרו לו עבדיו יבקשו לאדוני המלך נערה בתולה ועמדה לפני המלך וגו'" נאמר "ויבקשו נערה יפה וגו' וימצאו את אבישג השונמית וגו'", ונאמר "והנערה יפה עד מאד ותהי למלך סוכנת ותשרתה".

ואומרת הגמרא שאמרה אבישג לדוד שישא אותה, והשיב לה שהיא אסורה עליו כי כבר נשא י"ח נשים, ואמר לו שהוא אומר זאת רק כיון שתש כוחו ואינו יכול עוד לשמש, וכפי שכשהגב אינו מוצא מהיכן לגנוב אומר שהוא איש ישר. ובאותו הזמן אמר המלך "קראו לי לבת שבע", ונאמר "ותבא בת שבע אל המלך החדרה". ואמר רב יהודה בשם רב שבאותה שעה קינחה בת שבע בשלש עשרה מפות, וכלומר שבא עליה דוד י"ג ביאות.

ואמר רב שמן בר אבא בוא וראה כמה קשין גירושין, שהרי דוד המלך התירו לו לייחד עם אבישג, אבל לא התירו לו לגרש אשה אחת כדי לישא את אבישג.

ואמר ר' אליעזר שכל המגרש את אשתו ראשונה אפילו מזבח מוריד עליו דמעות שנאמר במלאכי "וזאת שנית תעשו כסות דמעה את מזבח ה' בכי ואנקה מאין עוד פנות אל המנחה ולקחת רצון מידכם", ונאמר שם על מה מדבר הפסוק "ואמרתם על מה על כי ה' העיד בינך ובין אשת נעוריך אשר אתה בגדתה בה והיא חברתך ואשת בריתך".

ואמר ר' יוחנן ויש אומרים ר' אלעזר שאין אשתו של אדם מתה אלא אם כן מבקשין ממנו ממון ואין לו, שנאמר במשלי "ואם אין לך לשלם למה יקח משכבך מתחתך".

ועוד אמר ר' יוחנן שכל אדם שמתה אשתו ראשונה כאילו חרב בית המקדש בימיו שנאמר ביחזקאל "בן אדם הנני לוקח ממך את מחמד עיניך במגפה לא תספד ולא תבכה ולא תבוא דמעתך" ונאמר שם על אותו הפסוק "ואדבר אל העם בבקר ותמת אשתי בערב", וגם על בית המקדש נאמר ביחזקאל לשון מחמד עיניך, "הנני מחלל את מקדשי גאון עוזכם מחמד עיניכם".

ואמר רבי אלכסנדר שכל אדם שמתה אשתו בימיו, עולם חשך בעדו שנאמר באיוב "אור חשך באהלו ונרו עליו ידעך", ור' יוסי בר חנינא אמר שפסיעותיו מתקצרות באיוב "יצרו צעדי אונן", ורבי אבהו אמר שעצתו נופלת שנאמר שם "ותשליכהו עצתו".

ואמר רבה בר בר חנה בשם רבי יוחנן שקשה לזווג את הבעל והאשה כקריעת ים סוף שנאמר בתהילים "אלקים מושיב יחידיים ביתה מוציא אסירים בכושרות". והיינו שכפי שהוציא את האסירים ממצרים כך מושיב זוגות יחד.

ושואלת הגמרא מדוע קשה לזוודם הרי אמר רב יהודה בשם רב שארבעים יום קודם יצירת הולד בת קול יוצאת ואומרת בת פלוני לפלוני, ועונה הגמרא שאכן זיווג ראשון בת קול יוצאת, אבל זיווג שני קשה כקריעת ים סוף.

ואמר ר' שמואל בר נחמן שלכל יש תמורה חוץ מאשת נעורים שנאמר בישעיה "ואשת נעורים כי תמאס". ושנה רב יהודה לרב יצחק בנו שאין אדם מוצא קורת רוח אלא מאשתו ראשונה שנאמר במשלי "יהי מקורך ברוך ושמח מאשת נעוריך, ושאל אותו בנו על איזו אשה מדובר, והשיב לו שמדובר על אשה כגון אמך, שהיא אשתי".

עמוד ב'

ושואלת הגמרא כיצד יתכן שאמר כך רבי יהודה על אשתו, הרי אמר רב יהודה לרב יצחק בנו על הפסוק בקהלת "ומוצא אני מר ממות את האשה אשר היא מצודים וחרמים" שמדובר על אשה כגון אמו, שהיא אשתו של רב יהודה. ועונה הגמרא שאכן אשתו של רב יהודה הייתה תקיפה, אלא שהייתה מעבירה על מידותיה.

ואמר רב שמואל בר אבון בשם רב שאשה גולם היא ואינה כורתת ברית אלא למי שעשאה כלי שנאמר בישעיה "כי בועליך עושיך ה' צבאות שמו".

ומביאה הגמרא תנא שאומר שאין איש מת אלא לאשתו ואין אשה מתה אלא לבעלה. ומבארת הגמרא את המקור לזה שאין איש מת אלא לאשתו שנאמר ברות "וימת אלימלך איש נעמי", ומשמע שמת לנעמי.

ומה שאין אשה מתה אלא לבעלה לומדים מהפסוק שאמר יעקב "ואני בבאי מפדן מתה עלי רחל". ומשמע שמתה לי.

במשנה התבאר שאין רואים את המלך כשהוא מסתפר. ומביאה הגמרא ברייתא שאומרת שמלך מסתפר בכל יום, וכהן גדול מערב שבת לערב שבת, וכהן הדיוט אחד לשלשים יום.

ומבארת המגמרא שהמקור למה שמלך מסתפר בכל יום זה מהפסוק בישעיה "מלך ביפיו תחזינה עיניך".

ומה שכהן גדול מסתפר בכל ערב שבת אמר רב שמואל בר נחמן בשם ר' יוחנן שהטעם הוא כיון שאותו הזמן משמרות הכהונה מתחלפות ובאה המשמרת החדשה, וצריך שיראוהו ביפיו.

ומה שכהן הדיוט מסתפר אחת לשלשים יום לומדים מהפסוק ביחזקאל "וראשם לא יגלחו ופרע לא ישלחו כסום יכסמו את ראשיהם". ולומדים שפרע לא ישלחו הכוונה לגידול שער של שלושים יום ממה שנאמר, בנזיר "גדל פרע שער ראשו" ושנינו במשנה שסתם נזירות שלשים יום, והמקור למשנה שסתם נזירות שלשים יום הוא ממה שאמר רב מתנה שלומדים זאת מהפסוק "קדש יהיה" ו"יהיה" בגימטריא שלושים.

ושאל רב פפא את אביו שאולי נאמר שפרע לא ישלחו הכוונה שהכהנים לא ירבו את שערם כלל, והשיב לו שאם היה כתוב לא ישלחו פרע, באמת הייתה המשמעות כך, אבל הלשון "ופרע לא ישלחו", משמעותה שהשער לא יהיה פרע, אך סתם גידול שער דהיינו שילוח כן מותר.

ושואלת הגמרא על הדין שאסור לכהנים לגדל את שערם יותר משלושים יום, מדוע היום כן מותרים לגדל את שערם. ועונה הגמרא שמותרים בזמן הזה לגדל את שערם היום, כמו שמותרים ביין בזמן שלא נכנסים לבית המקדש, אף שאסורים להיכנס למקדש שתווי יין.

ושואלת הגמרא שהרי רק דעת רבי שכהנים מותרים בזמן הזה ביין, שהרי שנינו בברייתא שאמר רבי אומר אני כהנים אסורין לשתות יין לעולם, שמה יבנה בית המקדש ויצטרכו לעבוד בו מיד, אבל הוסיף רבי שתקנתו קלקלתו, וכלומר מה שהם אינם יודעים באיזו משמרת הם כדי צריכים לעבוד בבית המקדש

ואמר אביו שמה שהכהנים שותים בתקופה זו יין זה כדעת רבי שהתיר, ומשמע שלדעת חכמים באמת הכהנים אסורים לשתות יין אף בזמן הזה, ואם כך מדוע אינם אסורים אף בגידול שער פרע. ועונה הגמרא שהסיבה שאסורים לשתות יין לדעת חכמים היא שאם יבנה בית המקדש יצטרכו שהם יהיו ראויים לעבודה, אבל לגדל פרע הם יכולים לגדול כי אם יבנה בית המקדש הכהן יוכל להסתפר ומיד להיכנס לבית המקדש.

ושואלת הגמרא שהרי אף יין אפשר להפיגו על ידי שינה, ואם כך יוכלו הכהנים לשתות יין בזמן הזה, ואם יבנה בית המקדש ישנו מעט ויפיגו את היין, שהרי אמר רב אחא שדרך מיל ושינה כל שהוא מפיגים את היין. ועונה הגמרא שמה שאלו מפיגים את היין זה רק ביין בשיעור רביעית כפי שאמר רב נחמן

בשם רבה בר אבוא אבל יותר מכדי רביעית הדרך מוסיפה וטורדתו והשינה משכרתו, ולכן הכהנים אסורים ביין, אף שמותרים בגידור השער פרע.

ורב אשי אמר שמה שגזרו חכמים על הכהנים שיאסרו ביין בזמן הזה זה מפני שאם כהן עובד כשהוא שתוי יין עבודתו פסולה ומחוללת, אבל פרועי ראש אף אם עובדים בזמן שהם פרועי ראש העבודה אינה מחוללת, ולכן לא גזרו בהם חכמים.

מקשה הגמרא מדוע פרוע ראש לא מחללים אף הם את העבודה, הרי שנינו בבביתא שכהן פרוע ראש שנכנס למקדש וכהן שתוי יין שנכנס למקדש שניהם דינם במיתה, ושואלת הגמרא שאמנם שתוי יין נאמר בפסוק בפירוש "יין ושכר אל תשת אתה ובניך ולא תמותו", אך מהיכן לנו שפרועי ראש במיתה.

ואלא צריך לומר שהוקשו פרועי ראש לשתוי יין בפסוק שנאמר "וראשם לא יגלחו ופרע לא ישלחו", ונאמר "ויין לא ישתו וגו'" ומההקש לומדים שכפי ששתוי יין במיתה כך פרועי ראש במיתה. ואם כך שואלת הגמרא שאם מקישים שתוי יין לפרוע ראש היה צריך להיות שנלמד מההיקש אף ששניהם מחללים את העבודה, ומדוע פרועי ראש אינם מחללים את עבודתם. ונשאר הגמרא בקושיא.

ושאל רבינא לרב אשי כיצד יתכן שלומדים מהפסוק ביחזקאל "וראשם לא יגלחו ופרע לא ישלחו כסום יכסמו את ראשיהם" שכהנים אסורים לגדל את שערם פרע. וכי עד יחזקאל מהיכן ידעו את הדין הזה.

והשיב לו רב אשי שלדבריך קשה גם על הדין שאמר רב חסדא על הדין שגוי אסור להיכנס למקדש שאמר רב חסדא שדבר זה מתורת משה רבינו לא למדנו עד שבא יחזקאל ולימדנו בפסוק "כל בן נכר ערל לב וערל בשר לא יבא אל מקדשי לשרתני", ואף שם קשה עד שבא יחזקאל מהיכן לנו הדין הזה.

אלא וודאי שלמדו זאת מהלכה למשה מסיני, אלא שיחזקאל כתב את זה בפירוש, ולכן כך גם לגבי שילוח שער פרע, למדו זאת מהלכה למשה מסיני, ויחזקאל כתב זאת בפסוק.

ושואלת הגמרא מה הפירוש בהמשך הפסוק ביחזקאל "כסום יכסמו את ראשיהם", ומביאה הגמרא תנא שמבאר שמדובר על כמין תספורת לוליינית, ומבאר רב יהודה בשם שמואל שהכוונה לתספורת יחידאה, וביאר רב אשי שמדובר על תספורת שראשו של שער זה בצד עיקרו של שער זה.

ומביאה הגמרא ששאלו את רבי איזהו תספורת של כהן גדול, ואמר להן צאו וראו את תספורתו של בן אלעשה חתני, וכן שנינו בבביתא רבי אומר לא על חנם פיזר בן אלעשה את מעותיו אלא כדי להראות בו תספורת של כהן גדול.

